

PREFACI

Setembre de 1810

Els dos nens jugaven a la petita esplanada de la font, tot i saber que se'ls feia tard. El fort vent que bufava als peus de la cinglera ja no era tan càlid com el d'unes setmanes abans i el sol ja s'havia amagat. Començaven a tenir fred i la foscor creixent els avisava que arribarien a casa de nit, on segurament cauria alguna plantofada. No es perdrien pel camí perquè se'l sabien amb els ulls tancats, i per això aprofitaven la tarda desafiant el vespre. Van decidir tornar amb l'últim blau marí del cel, però uns crits els van aturar. Venien del capdamunt dels cingles, d'una gran roca que sobresortia de la resta i que tothom coneixia com la Bossanya. Afinant la vista, van distingir la figura d'un capellà trontollant amb les mans a les orelles.

—Calleu! —bramava histèric—. Calleu, maleïts!

El vent, que en escolar-se per les balmes i cavitats de la cinglera provocava una xiuladera de vegades eixordadora, no els deixava entendre els mil i un impropis i blasfèmies que brollaven d'aquell ésser que semblava del tot enfollit. S'havia descordat el pit de la sotana i la part baixa voleiava com les ales d'un corb que lluita per escapolir-se del parany.

—Deixeu-me estar! Maleïts esperits infernals! Deixeu-me!

Els dos nens miraven enlaire amb una barreja de terror i curiositat que els mantenia paralitzats, contemplant una escena que ben bé podia ser extreta d'un malson. El capellà, tentinejant, s'acostava perillósament al marge de la roca, però just abans de posar el peu al no-res, es va aturar. Per un moment va semblar que recobrava el seny i perdia la follia i l'agitació, però llavors va obrir els braços i es va precipitar al buit.

El vent va bufar encara més fort i no els va deixar sentir el que cridava mentre queia, just abans de perdre'l de vista bosc enllà. Sense dir-se res, els nens van arrencar a córrer, aterrits, en direcció a Matallops. L'un plorava i l'altre temia que el cor li sortís per la boca. No van parar fins a arribar al poble, pàl·lids per l'ensurt i panteixant de cansament.

—Era mossèn Urpià?

—Sí. Algú l'ha empentat.

—Però si estava sol...

—Algú l'ha empentat.

1

Tot el país, i gairebé tot el món, mirava la televisió, aquell vespre. Els carrers de Matallops estaven deserts quan un taxi groc i negre es va aturar davant del número 28 del carrer Ravalet. Feia poc més de dues hores que havia sortit de l'aeroport del Prat amb les carreteres pràcticament buides perquè tothom estava pendent de la inauguració dels Jocs Olímpics de Barcelona. La Maylin va sortir del taxi, cansada i desorientada, i amb la mirada va recórrer la façana de la casa de baix a dalt. Descrostada, amb alguns trossos de color indefinit, va pensar que no devia ser aquella, que semblava deshabitada, per l'estat del balcó del primer pis i de les finestres del segon. Les persianes de fusta verdosa penjaven tortes i malgirbades i més d'un vidre semblava esquerdat, però a sobre la porta principal mal pintada de color marró hi havia un dos i un vuit gargotejats en negre. Alçant la vista per sobre d'aquella casa i de les altres, a la llunyania, una immensa paret de pedra natural feia de teló de fons per a l'escena de la seva arribada a Matallops. L'espectacular cinglera dels Urpians s'alçava imponent i a aquella hora, just després de la posta de sol, fins i tot amenaçadora. Potser pel cansament del canvi horari i tantes hores de vol, a la pobra noia li va fer por,

tement que en qualsevol moment es podria ensorrar sobre el poble.

Un cop va assumir que el número de casa era aquell, el 28, va tornar a mirar el taxista, amb qui havia aconseguit establir una petita conversa ja gairebé al final del trajecte. Acabava de treure les dues maletes del portaequipatge i també se la mirava amb cara de llàstima, entenent un munt de coses que la Maylin encara no era capaç de veure venir.

L'Andreu, en sortir per la porta del darrere de l'altra banda del vehicle, li va donar dos bitllets de cinc mil pessetes i va esperar el canvi sense parar atenció a la reacció de la seva esposa en veure la casa.

—*¿Es esta?* —va preguntar amb un fil de veu.

L'Andreu no va contestar, concentrat a comptar les monedes i bitllets que el taxista li havia tornat.

—I ara? Per sortir altre cop a la carretera?

—Carrer avall, fins a la cabina, a la dreta i després tot recte... Falten dos duros.

El conductor ni ho va repassar. Li va tornar les deu pessetes i, després d'una nova llambregada de compassió a la Maylin, es va ficar dins del cotxe i va arrencar carrer avall.

—*¿Es esta?* —va tornar a preguntar la noia.

—Sí.

De la butxaca en va treure una clau, sola, sense anella ni clauer, i la va ficar al pany de la porta marró. Va obrir i va tornar enrere a buscar l'equipatge.

—Vine.

Va haver de fer les mil i una maniobres per fer passar les maletes i, un cop a dins, es va girar cap a la Maylin, que no s'havia mogut ni un sol mil·límetre.

—*Que vengas* —va repetir en un mal castellà.

La Maylin va mirar amunt i avall del carrer. Al final, al costat de la cabina, l'intermitent dret del taxi era l'única nota de color, que de seguida va desaparèixer. Va empassar-se la saliva i va entrar. Just passar la porta, una terrible fortor que no va saber interpretar la va fer tornar a sortir amb una nàusea per endavant. Feia hores, des de l'avió, que no havia tastat res i, per tant, no tenia res per treure, però va sentir que per dins se li removien els àpats de tota la setmana.

—Ja t'hi avesaràs —va dir l'Andreu—. És l'*asseca-dero*.

No va entendre el que li deïa, però veient que tirava escales amunt amb les maletes, va tornar a entrar respirant només per la boca. Va sentir un clic i una bombeta penjada va mig il·luminar l'escala. L'Andreu va girar a l'esquerra i va deixar caure les maletes a terra amb un darrer esbufec. Allà s'acabaven les escales i s'entrava al menjador. La Maylin hi va arribar just quan s'encenia una altra bombeta, que va donar una mica de llum a tota l'estança: parets de color crema bruta, cap quadre, i només un calendari penjat d'un clau que sortia mig pam. Una taula, tres cadires de fòrmica d'imitació de pi i un vell tamboret en un racó. Un frigorífic Kelvinator d'una sola porta i, a sobre, una ràdio i una figura de fusta que semblava una àliga amb les ales obertes. A banda i banda d'uns porticons que devien ser el balcó, dues portes més.

—L'*asseca-dero* és on es guarden les llonganisses, els pernills... On s'assequen.

La Maylin encara intentava respirar només per la boca i es començava a marejar.

—*No me hables en catalán, que aún no lo entiendo.*

—Ah...

L'Andreu estava tens, mirant-se la Maylin palplantada al capdamunt de l'escala. Cap dels dos sabia què havia de fer.

—*¿No tienes televisor?*

—Televisor? No. Costen molts duros i no serveixen de res. No m'agraden.

—*¿«No m'agrada» es «no me gusta»?*

—Sí.

—*En Cuba tenía uno.*

—Doncs aquí no. Vols *minjar*?

La Maylin no va dir res, però amb el rostre va mostrar un altre cop que no entenia res del que deia l'Andreu en català.

—*Comer. Si quieres comer.*

—*¿Qué tienes?*

L'Andreu va obrir el frigorífic i el contingut semblava fet a joc del menjador. Gairebé res. Un tros de formatge sec, tres culs de llonganissa, un tomàquet mig florit, un cartró de llet obert i un porró amb dos dits de vi.

—Poca cosa. A baix tinc llonganisses i donegal, si en vols.

—*Da igual, no te preocupes. Me gustaría descansar.*

—Puja. El nostre *cuarto* és a dalt —va dir, enfilant les escales que hi havia a la porta de la dreta del balcó.

La Maylin el va seguir, insistint a descobrir l'entorn a través de l'olfacte, i va travessar el menjador sense fixar-se en la rata que se la mirava des de sota

mateix de la taula. S'arrapava a la seva bossa de mà, com si fos el salvavides que la mantenia unida al món que ella coneixia.

En menys de vint-i-quatre hores havia passat de l'Havana a Matallops, via Madrid i Barcelona. En devia fer vint-i-set que s'havia convertit oficialment en la senyora Massot i s'havia acomiadat del que quedava de família a les mateixes portes del consolat espanyol, on havien acabat de validar tota la paperassa. Feia anys que deia que estava disposada a fer qualsevol cosa per abandonar la seva illa natal. S'havia armat de valor per contraure matrimoni amb «*un señor de Barcelona*» que no coneixia de res, a través d'una xarxa que s'hi dedicava, però tot aquest valor l'havia gastat només per creuar la porta del carrer. Estava espantada i nerviosa. Les converses amb el seu marit acabat d'estrenar eren tan escasses que ni tan sols havia pogut esbrinar a què es dedicava. Tot el que en sabia era el que li van ensenyar en un full quan li van fer l'oferta: que vivia sol en un poble a l'extrem nord de la província de Barcelona.

—*Tranquila* —li deien—, *os sobrarán horas de avión para conoceros...*

I no. Ni en van sobrar, ni en van faltar. El nuvi no va obrir la boca més que per la comunicació estrictament necessària. Cap oportunitat per fer-se l'amable, i ni tan sols el correcte. Cada cop que coincidien cara a cara trobava la seva mirada clavada als pits.

Pujava escales al seu darrere camí del que hauria de ser la seva cambra. Al capdamunt, un replà amb

tres portes i una finestra. L'Andreu es va aturar a l'entrada de la primera i va deixar les maletes a terra.

—És aquí. Jo vaig al vàter.

Va encendre el llum i va entrar per la porta del mig. La Maylin, aterrida, va mirar dins l'habitació però sense la pressió de la presència del seu presumpte marit. Una altra bombeta mal penjada d'un cable elèctric il·luminava un llit de matrimoni massa estret, un armari molt vell que per poms tenia dues immenses puntes clavades a les portes, i una calaixera que devia pesar més que el llit i l'armari junts. L'olor era una barreja d'ambient reclos i de merda d'ocell escalfada durant hores pel sol de juliol. A sobre del llit, una vànova vermella i descolorida. Al matalàs s'hi endevinava un enorme esvoranc a la part central. També hi havia una finestra, sense cortina, que tenia els porticons tancats.

Ella va acabar d'entrar i va seure a una punta del vell matalàs de llana. Va sentir la cadena i després la porta del vàter que es tancava. De seguida va aparèixer l'Andreu vestit només amb uns calçotets esgrogueïts i donats de les gomes. Esprimatxat, amb la clenxa llardosa i mal posada, quatre pèls blancs al pit i la fortor de suor que ella havia sentit durant el viatge multiplicada per deu. I somreia, o això semblava. Un somriure de qui no està acostumat a fer-ho i que deixava entreveure dos forats entre les dents de dalt i no més de tres dents a baix.

—*Prefiero dormir sola* —es va atrevir a dir.

L'Andreu simplement va deixar de somriure, sense dir res.

—*Aún no te conozco. Prefiero dormir sola, y con los días... ya veremos.*

—No hi ha més llits —va dir l'Andreu, acabant d'entrar i recuperant el somriure corcat—. Vols a la dreta o a l'esquerra?

—¿Qué?

—Jo a la dreta.

Va passar per davant de la Maylin, cap al costat dret del llit. Va retirar la vànova i a sota hi va aparèixer un llençol mig blanc amb una immensa taca groga al mig. La Maylin no va poder reprimir una nova arcada, més enfurismada que les d'abans. Les nàusees la van fer sortir de la cambra i li van humitejar els ulls. Amb una mà a la boca i l'altra aguantant la bossa, va tornar a mirar l'Andreu. Veure d'aquella manera l'home en qui havia dipositat tota esperança de futur li va fer fins i tot llàstima. Era gran, deixat i garrepa, però vist en roba interior no era més que un pobre home.

—*Lo siento* —va dir, tot baixant les escales.

Al menjador va deixar anar un xiscle en descobrir la rata, que encara se la mirava amb cara de no entendre res. Va baixar les últimes escales saltant de dues en dues i, al carrer, es va aturar per respirar una mica d'aire. Encara sentia l'olor de l'*assecadero* que havia dit l'Andreu i que no sabia què era, i un cop recuperat una mica d'alè, va sortir corrents en la mateixa direcció que el taxi una estona abans. Mentre corria, remenava la bossa a la recerca d'un paper amb un número de telèfon, i es va aturar a la cabina.

2

L'Andreu va tornar al vàter a buscar la roba que s'havia tret feia just un moment, i de la butxaca de l'americana en va treure un tronc de regalèssia i se la va ficar a la boca. Li havien recomanat que quan estigués amb la Maylin no la rosegués, que quedava lleig i era molt desagradable, i de moment se n'havia pogut estar. Però la noia havia marxat i ja no hi havia cap impediment.

Es va quedar un parell de minuts assegut al llit. Aquell era el final del seu somni? En el fons s'ho temia, perquè no podia ser tan fàcil. Seixanta-vuit anys de solteria no es podien acabar amb dues-centes mil pessetes i un viatge a Cuba. En sortir del vàter en calçotets, havia pensat que es produiria el miracle, però no. Aquella cubana estava de molt bon veure, i l'havia tingut asseguda al llit. L'última dona que se li havia assegut al llit havia estat la seva mare, ja feia més de cinc dècades. La Maylin (li costava recordar el nom) li agradava força. No era gaire alta, però tenia uns pits que no havia imaginat ni en els millors somnis eròtics. Ell duia posats els calçotets més nous que havia trobat i s'havia rentat l'entrecreix amb una mica d'aigua i el sabó de pastilla de rentar-se les mans. Va aixecar el braç esquerre i es va ensumar l'aixella.

—Collons! —va deixar anar amb desgana, com qui s'adona massa tard d'una errada letal.

Es va tornar a posar els pantalons, la camisa i les sabates sense mitjons i va tornar a baixar. Un cop al menjador, va sortir al balcó, va sotjar el carrer amunt i avall i li va semblar que la Maylin sortia de la cabina.

—Ep! Nena! Espera't!

No va saber si l'havia sentit o no, però ella va desaparèixer plaça enllà. Va tornar a entrar i es va ficar a la petitíssima cuina vora la sala gran. Va recordar que el fluorescent no funcionava des de ben bé una setmana abans de marxar a Cuba i amb la mà va palpar la panera. Estava buida.

—Càssum l'olla!

Va baixar fins a la planta baixa, a l'*assecadero*, a buscar alguna llonganissa que pogués encetar, però s'ho va repensar. Va sortir al carrer, fins a la plaça, al Montreal, un dels dos bars del poble. A la terrassa, tot i ser l'estiu, no hi havia ningú i a dins tot just s'endevinaven un parell de culs de barra, de cantell, encarats cap al televisor, i el Ton eixugant gots en la mateixa direcció. Va entrar enretirant les tires de plàstic que feien de cortina i sense salutacions, com de costum.

—Què et queda, Ton?

L'amo del bar es va girar sorprès.

—Hòstia, tu! El Quisca ja ha tornat de buscar la cubana!

Els altres dos, clients i habitants del Montreal coneguts com el Gordo i el Flaco, es van girar amb la mateixa cara de sorpresa i de cervesa.

—Caram, Quisca! La primera nit i ja la deixes sola a casa?

—O és que ja has acabat la feina?

Tots tres reien sense gaire entusiasme.

—Ens l'has de presentar, eh... —va reblar el Ton.

—Et queda alguna cosa de teca o no?

—Un tros de truita de patates, que ja volia llençar.

—Porta'l.

Els altres dos xiuxiuejaven en veu baixa i el Ton va recuperar un dels plats bruts de la cuina per donar-li la truita resseca a l'Andreu. Ell tot sovint hi anava a menjar, al Montreal, i agafava el que havia quedat del dia i que l'endemà ja no es podria aprofitar. De vegades el Ton li cobrava deu o quinze duros, però el més habitual era el pagament en espècies, amb el famós embotit del Quisca. Aquell vespre, però, la transacció seria en metàl·lic per la mà de dies que feia que l'Andreu no embotia botifarres ni res per l'estil.

El Ton li va deixar el plat de truita sobre la barra i li va omplir un got d'aigua de l'aixeta.

—Així què? Com va la vida de casat?

—Ha marxat.

—Com?

El Gordo i el Flaco van deixar de parlar per tornar a dirigir l'oïda cap al vell Quisca.

—Res. Que ha fotut el camp.

—I on ha anat? —va preguntar el Ton, sorprès.

—Jo què sé... Posa'm més aigua.

—Però t'hi has casat o no?

—Per què et penses que he anat a Cuba?

—Però si t'hi has casat, no pot marxar així com així.

—Sí que pot —va dir l'Andreu, amb la boca plena de truita—. Bé que ho ha fet.

—I què faràs, ara?

L'Andreu va agafar un tovalló de paper per eixugar-se els morros.

—Demà aniré a veure el Fèlix i que em torni els quartos.

—Que vols dir que té garantia, això? —va preguntar el Flaco, rient.

L'Andreu es va ficar un altre tros de truita a la boca i va desviar la mirada cap al televisor.

—Què és això?

—Les Olimpíades, coi! Que avui han fet la inauguració!

—Amb raó no hi ha ningú enlloc...

El Gordo, que era el més jove i de més panxa, va cridar:

—Mireu, mireu! Ara tornen a ensenyar la torxa!

Van fer silenci per veure com l'Epi acostava la torxa a una fletxa que sostenia un arquer.

—I aquest qui collons és? —va preguntar l'Andreu després d'emetre un solemne rot.

—Antonio Rebollo —va contestar el Flaco, presumint de memòria.

—Mira, mira, ara! —va cridar el Ton, aturat del tot per contemplar el moment.

Al televisor, la fletxa encesa va creuar el cel de l'Estadi Olímpic i el gran pebeter es va encendre entre aplaudiments i música a tot drap.

—Cagun la puta, tu! —va exclamar el Gordo, mostrant el braç—. Mira, mira... pell de gallina. Què t'ha semblat, Quisca?

—Us enreden.

—Què?

—Que us ho empasseu tot, hòstia —deia, amb un sobtat atac de xerrera—. Que en sou, de rucs! La fletxa aquesta no ha encès res. Ha passat un tros lluny.

Si l'Andreu pronunciava més d'una frase seguida era per renegar o per discutir, i en aquell cas per les dues coses.

—Au, va, Quisca, no diguis burrades —va dir el Ton.

—No veuríeu un bou a tres passes. Us deixeu prendre el *numbru* per qualsevol cosa.

Al televisor, ara a càmera lenta, tornaven a passar el moment màgic que donava la volta al món.

—Quan s'encén el foc gros aquest, es veu la fletxa encesa que cau per darrere un tros enllà. Sou més rucs que un sabatot.

Va deixar cinquanta pessetes damunt la barra, es va alçar del tamboret i va sortir del bar tot ficant-se la regalèssia a la boca. Ja a la plaça, no va sentir que els de dins li fessin cap comentari en veu alta, senyal que tenia raó.

—Té pebrots, el Quisca —va comentar el Ton després de tornar a veure la repetició de l'encesa—. Com ho ha vist, això?

El Flaco va encetar una de les seves teories alçant el dit enlaire.

—És que no és gens tonto, eh... Agre i guarro, tant com vulguis, però de tonto no en té ni un pèl. No entenc per què no s'ha guanyat la vida més dignament.

—Coi, doncs perquè no va tenir estudis —va repli-car el Ton.

El Gordo s'hi va afegir.

—Ha estat un desgraciat tota la vida. Llest, però desgraciat, que també n'hi ha. Tothom sap que des d'allò de Sant Isidre que la família va quedar marcada per sempre.

—Sí, però s'hauria pogut dedicar a alguna cosa de profit. Matar porcs... què vols que et digui...

—Algú ho ha de fer.

—Però si ara amb els *mataderos* ja no cal, home.

—Que no? —va dir el Flaco, esperant-se—. Et portaré una culana de matança i una de fàbrica, i a veure si les trobes igual de bones.

El Ton va intentar justificar la seva teoria.

—No et dic pas que no, però em refereixo que la matança ha quedat més com una cosa folklòrica, i que per guanyar-s'hi la vida...

—Folklòrica! —va dir el Gordo, rient com sempre—. Ara imagina't el Quisca degollant un verro vestit de pubilla!

A fora, a la plaça, el Quisca podia continuar sentint els programes especials que emetien els televisors de les cases dels veïns, amb totes les finestres i els balcons oberts. Qualsevol altra nit de juliol estaria plena de nens jugant a fet i amagar i de dones assegudes en cadires de càmping xerrant de la veïna de torn. Els Jocs Olímpics tenien a tothom hipnotitzat, igual que a Cuba, on tothom parlava del mateix. Fins i tot el notari que l'havia casat amb la Maylin va passar més estona xerrant d'un tal Roberto Balado, un boxejador, que dels drets i deures dels esposats. A l'Andreu tot allò li anava gros, no hi entenia ni hi volia entendre,

i veure tot el món pendent d'una cosa que tant se li'n fotia el posava de mala llet.

Matallops era un poble no gaire gran a la falda de la cinglera dels Urpians, a l'inici d'una vall gens fonda. Pintoresc, típic de muntanya, a tres quarts d'hora de cotxe de Berga en direcció nord, vivia de la ramaderia, l'agricultura i, des de feia un parell de dècades, de la moda de les segones residències dels pixapins i la proximitat a les estacions d'esquí de la Cerdanya. El mig miler d'habitants autòctons es doblaven o triplicaven als estius i els caps de setmana, i per això tenia un teixit comercial més que acceptable: un parell de botigues de queviures amb aspiracions de petit supermercat, una de roba i sabates, una sucursal de la Caixa de Manresa, una farmàcia, una fleca i dos tallers de reparació de vehicles i maquinària. A la vora, hi passava un rierol d'aigua cristal·lina que baixava directament de la cinglera, un luxe en els dies calorosos de juliol i agost, sobretot.

Aturat davant del Montreal, l'Andreu va dubtar un moment si anar a veure el Fèlix Fortuny a casa seva. Ell va ser el que per dues-centes mil pessetes li va prometre una cubana exuberant que l'acompanyaria la resta dels seus dies. L'únic que hauria de fer, a més de pagar, és anar a Cuba uns quants dies, casar-s'hi i arreglar el paperam. Un cop tornat a Matallops, s'hauria acabat la seva trista vida de solter i per fi podria presumir d'anar ben servit. A l'Andreu, presumir o no

li era completament igual. Feia anys que havia après a ignorar el veredicta popular, i l'opinió dels altres «l'hi portava fluixa», però allò de tenir una joveneta per a ell tot sol era una temptació difícil de combatre.

Al principi no se n'havia refiat, per la fama de negociant mig estafador del tal Fortuny, però feia mesos que un parell de concos del poble tenien una mulata remenant el cul amunt i avall i els havia capgirat la trista vida de solter condemnat. Un d'ells, el Ramon Ros, va ser qui el va acabar de convèncer.

—Aquestes noies el que volen és marxar d'allà, Andreu. Res del que trobin aquí és pitjor del que tenen a casa seva.

El Ramon Ros, però, no havia estat mai a casa del Quisca.

Al final, va optar per anar a trobar-se amb el Fortuny, de manera que va travessar la plaça fins al carrer del Blat, on, al final de tot, hi havia la casa del Fèlix. Tothom deia que Matallops era el poble més fàcil del món: tots els carrers surten de la plaça, i tots els carrers van a parar a la plaça, el centre del món matallopí. La casa del Fèlix Fortuny, a diferència de les altres, tenia finestres i balcons tancats i no s'hi veia la resplendor del televisor. A l'hora que era, va pensar que no hi devia haver ningú, i en cas que hi hagués algú devia estar dormint i no era un tema per tractar amb lleganyes als ulls. Va girar cua i se'n va tornar. En passar per davant del Montreal, el mateix panorama que una estona abans, encara amb la televisió com a protagonista única. Ja era tard, gairebé mitjanit, quan l'Andreu Massot arribava a casa per passar la seva cobejada nit de noccs.